

Любі друзі!

Ми виходимо з новим номером нашої зоопаркової газети після довгої перерви тривалістю цілий рік. Ми збиралися випустити новий номер до початку сезону, сподіваючись, що ковід не завадить усім нашим відвідувачам, які давно у нас не були, прийти, погуляти, а потім і почитати, що сталося у нас у Парку і як жили їхні улюбленці протягом складного 2021 року, який здається тепер таким простим і мало що не милим. Зараз нам удвічі важливіше поділитися з Вами подробицями про наших вихованців – Ваших друзів – як вони живуть під час війни і що відбувалося в окупації, але у тяжкий час ми подужали лише скорочений варіант газети, а тому й писати доведеться лише про найголовніше.

Правду кажуть, що все пізнається в порівнянні, і тепер, коли звичайна прогулянка за місто чи вихід із сім'єю в неділю видається справжньою (та ще й не зовсім безпечною) історією, згадуємо наші тривоги ковідного періоду як якесь легке тренування, котре, до речі, пішло Парку в певному сенсі навіть на користь. Отже, що таке життя зоопарку під час війни?

Парк потрапив у воєнну ситуацію із перших днів. Тут коротко відновимо історію:

24 числа співробітники зібралися в Парку дуже спантеличені, і єдине, на що нас вистачило в цей день, – кинути всі сили на пошук дизеля. На заправках вишикувалися черги, а здоровий глузд говорив, що відключення електрики – це лише питання часу. Заднім числом ми підтверджуємо, що електрика зникла у нас на третій день, а от газ (чого ми зовсім не очікували) – десь за тиждень. Як Ви розумієте, холод є чи не більшим нашим ворогом, ніж голод: раціони можна урізати, а мінусова температура вбиває теплолюбних тварин (це всі у внутрішніх зимових вольєрах, або 80% вихованців Парку) практично відразу. На превелике щастя, у зв'язку з подорожчанням газу ми спроектували бегемотарій на пелетних котлах, а ще встигли встановити кілька резервних пелетних котлів в інших будівлях – це другий чинник, який допоміг нам вижити.

Перший – та частина персоналу, що залишилася на місці після захо-

ду на територію Димерської ОТГ військ РФ. На другий день війни всі мости через Ірпінь підірвали, щоб зупинити просування російських військ, і Парк разом з усім Димерським районом виявився фактично відрізаним. Понад місяць п'ять зоологів, лікар, один волонтер і два охоронці цілодобово перебували на території Парку аж до виходу військ РФ наприкінці березня. Вони жили у вольєрах, де вдавалося підтримувати хоч якусь температуру для екзотів, іли те, що залишалося на кормокухні, а згодом те, що вдавалося роздобути на місці чи отримати із «великої землі» завдяки Червоному Хресту. Крім того, кілька співробітників-зоотехніків Парку залишалися в селі протягом усього періоду окупації, ходили працювати через російські блокпости, приносили з собою, що могли. Шана їм і хвала!

Як на зло, окупація почалася наприкінці місяця, за три дні до щомісячного постачання кормів, тож кормокухня була практично порожня. В останній день ми не встигли нічого завезти і, чесно кажучи, не розраховували, що будемо позбавлені можливості потрапляти до Парку ось

так одразу. Війська РФ організували блокпости біля підірваного мосту та заборонили будь-який рух у напрямку Димера – можна було тільки евакуюватися у бік Києва, назад нікого не пускали: хто залишився – той залишився, хто вийшов – не повертайся. Єдиним нашим фізичним зв'язком із Парком залишилася група Червоного Хреста з чотирьох осіб – їх переписали росіяни і до 25 березня не заперечували, щоб вони перетинали підірваний міст у напрямку Демидова з ліками, продуктами тощо – усім, що можна було пронести в руках. Тобто Парку доводилося розраховувати тільки на те, що залишалося в селі і що приносили місцеві жителі, котрі вирішили евакуюватися. Якийсь час співробітники наважувалися виходити на пошуки їжі та дизеля за адресами, які нам по телефону (поки був зв'язок) повідомляли демидівці, що залишилися в селі, але пізніше і це стало неможливим, оскільки вештання по покинутих будинках у спорожніло-

му селі могли погано сприйняти і російські патрулі, й місцеві жителі. Усі, хто був по сусідству, ділилися своїми запасами, а власники 355-го маршруту передали нам частину свого запасу дизеля з техпарку, що дало змогу нашому генератору працювати кілька годин на день, качати воду та запускати пелетні котли. Дякуємо ще раз.

У перші дні наші зоологи (після зникнення тепла у приматнику) перемістили всіх мавп у маленьких переносках у будівлю бегемотарію. Переноски – це маленькі клітки, які використовують зокрема для домашніх тварин при переїздах (звичайно, наші дещо більші), але вважається, що доба в такій переносці – це вже проблемно для тварин, а тут їм довелося просидіти кілька тижнів і, забігаючи наперед, скажу, що це вимучило їх до напівсмерті, а деяких, на жаль, убило.

Зберегти тварин в умовах війни нелегко. Якщо маленьких і спокійних ще якимось можна обігріти, розмістити й нагодувати, то з більшими тваринами це вже нездоланна проблема. Носорога не можна вкрити ковдрою, а щойно температура опускається ниж-

Фото з окупації, Джон, березень 2022-го

че 18 градусів, то вже наступного ранку наш Арчі чхає. На щастя, ми робимо річний запас сіна щоліта, тож із харчуванням копитних було простіше – раціон звужився до сіна, але воно реально у нас було. Мавпи перейшли на жажливі раціони з моркви (її на складі було найбільше) та яблук (цих фруктів найбільше приносили наші сусіди). Ну й зоологи щось варили на багатті, присмачуючи чим могли для запаху.

Ми в Парку з великою увагою ставимося до всіх наших тварин, але, звісно, у кожного співробітника є свій (хай таємний) улюбленець. У моїй родині тут усе просто, і коли з'ясувалося, що тварини відрізані в окупації, ми з Анею одразу подумали про орангутанів.

Йося та Магда росли у нашій родині ще до зоопарку, а після їхнього переїзду роль мавпячої мами продовжила виконувати Аня. Завдяки щоденним посиденькам із ними по вісім годин, спробам чогось навчити (уявляєш, Йосенька зрозумів, як правильно збирати кубики – бачиш, який він розумник?) і, головне, любові та турботі Аня залишилася в родині орангутанів як мамуся. Мені це не зовсім вдалося – з віком Йозеф Михайлович вирішив, що одного глави сім'ї має вистачити. Оранги – тварини-одинаки, їхні чоловіки в сім'ях не живуть, а перебування поруч ще одного бородатого кандидата у патріархи у його розумінні зайве. Йося не став менш привітним і так само із задоволенням сидить зі мною за розмовами з малиною чи горохом – просто він попросив, щоб між нами була сітка. Інакше, коли в нього поганий настрій, а ти заходиш до нього у вольєр, одразу видно, як він розгублюється, не розуміє, чому я без дозволу, і періодично безпричинно хвилюється. На жаль або на щастя, з ним не можна як із домашніми тваринами, з якими вдається встановлювати верховенство тренуваннями і навіюваннями, а буває, що й одноразовою силовою акцією (особливо розуміючи, якої силової акції я потім зазнаю вдома), – це марно, орангутан у сім разів сильніший за людину і якщо йому чогось заманеться, він вирахе момент, і це буде справа секунди – у зоопарках таке траплялося. На мої умовляння Ані, що настав час і їй

Магда в окупації на Львівщині

Війна і Йозеф

ГІРКА ОБРАЗА: як евакуювали орангутанів Йосю і Магду

обмежити прямий контакт – Йося виріс, буває не в настрої – я чую дурниці на кшталт «так і буде». Ну що ж, ми дорослі люди та дорослі орангутани, отже, так і буде.

З найперших днів облоги, по ходу погіршення справ у зоопарку, Аня наполегливо проводила стосовно до мене політику в дусі Путіна – Лукашенку: ти ж не залишиш у біді найкращого друга чи тобі інакше пояснити?, – відмінність лише в тому, що я теж щиро хотів витягнути орангів, котрі звикли до індивідуального догляду, просто тоді не бачив розумної пропорційності ризиків. Коли після електрики зник газ і всіх інших мавп почали ловити у переноски та перетягувати у вольєр до бегемота, момент настав сам собою, адже оранги в переноску не влізуть і в ній не посидять.

Першу спробу евакуації ми здійснили самостійно: наш лікар і старший зоолог, який відповідав за приматів, повантажили накачані анестезією мавп у автомобіль, а потім у сумках і пледах потягли їх на переправу. Ця операція оберну-

вони клацали зубами та намагалися дістати наших співробітників – і все це прямо перед російським блокпостом. Загалом їх ледве дотягли назад до зоопарку, обдертих і брудних запхали у вольєри, зрештою надовго вивівши з себе і навчивши погано реагувати на анестезійну рушницю.

Ми взяли паузу і поміркували про помилки. У цей час (за два тижні після вторгнення) у російських патрулів на мосту сформувалася остаточна політика недопуску людей на територію Димерської ОТГ – вони погодилися щодня поза часом дії комендантської години пропускати лише чотирьох співробітників Червоного Хреста, і однією з цих залізних людей була Юля. Можна уявити, скільки труднощів їм довелося зазнати – на їхні плечі лягло транспортування вручну ліків і продуктів для тих, хто залишився в окупації. Якийсь час ми зустрічалися щоранку, і Юля до своєї поклажі додавала наш мішок із їжею чи каністру дизеля. Потім убрид ішла через крижану воду.

Саме з Юлею ми завершили нашу акцію зі звільнення орангутанів із замерзаючого зоопарку. Цього разу все було значно складніше: вода біля зруйнованого мосту прибувала, і були потрібні ящики для перевезення плотом, бо якби орангутани прокинулися під час переправи, то краще навіть не

Фото з військового дрона. Середина березня 2022, переправа біля Демидівського мосту. Хтозна, може, ця червона крапка біля мосту – наша Юля, а вантаж на перетяжному плоті – сплячі руді мавпи.

лася провалом і майже трагедією: коли Йося прийшов до тям на підірваному мосту, йому не сподобалося те, що він побачив, і він вирішив, що порятунок від тягання на морозі полягає в перилах – його від них ледве відірвали. Треба розуміти, що в такому стані найсильнішого стресу оранги не послуухалися б навіть Аню, а тут

думати, чим це могло закінчитися (хоча й зараз згадувати, що ящики могли зісковзнути у воду і тютю – просто страшно). Інша складність – холода та сніг, але, на щастя, російський патруль через дірочки побачив мавп і не вимагав відкривати ящики. Червоний Хрест переніс орангів через переправу, ми запхали їх у машину і помчали

Вдвох удома

додому. Магда не прокидалася годину і на якомусь етапі навіть втратила дихання, а Йося знову прокинувся раніше, ніж треба, почав було бушувати, але потім, побачивши своє дитяче ліжечко, просто підтягнувся через перила і бухнувся спати далі. Вже наступного дня ми викликали допомогу, щоб загвинчувати і зміцнювати все, що почали розбирати оран-

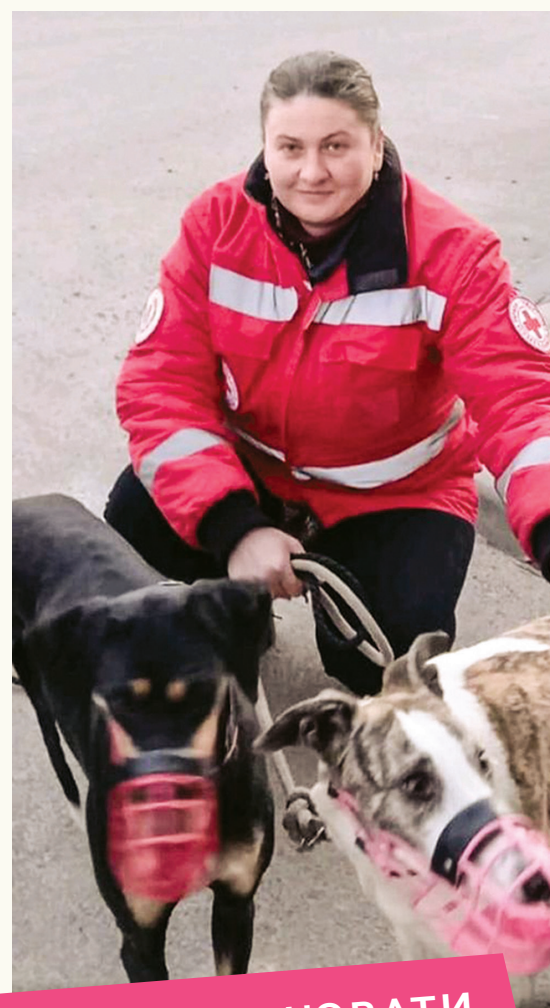
ги: вольєр завбільшки з кімнату виявився для них замалим, та й функціонально його робили не для таких дорослих мавп. Через день стало зрозуміло, що в кімнаті їм буде так само погано, як і в зоопарку (крім тепла та їжі, звичайно), і ми почали обдзвонювати своїх колег. Йося з Магдою (разом із мамою) вирушили у дрогобицький зоопарк «Лімпопо», куди ми потім довели й інших мавп, наступного дня після звільнення нашого Парку, 31 березня.

Окрім «Лімпопо», хочеться щиро подякувати іншим зоопаркам, які прихистили нас у скрутну хвилину: компанія приматів у нас не маленька, і решта їх вирушили відіграватись і відїдатися в Рівненський і Луцький зоопарки.

Пізніше, за два дні до відкриття парку, – 14 травня – я зустрічав їх усіх біля вольєрів. Без жодних перебільшень, коли вивантажили інших жителів приматника і в

дальньому кінці вантажівки з'явилися великі клітки (люб'язно позичені Київським зоопарком) із Йося та Магдою, стало сумно, хоч плач, – оранги зиркнули на мене, а далі дивилися повз, не реагуючи ні на привітання, ні на мене самого. Наче втомлені люди, вони дивилися поверх мене й убік, навіть скорше як скривджені люди похилого віку, які все розуміють, але не бачать сенсу щось пояснювати через повне розчарування в співрозмовнику. Дехто стверджує, що тварини не вміють точно передати думки, тому що не вміють говорити, так от із Йосяної переноски чітко звучало: не треба нічого пояснювати чи вибачатися – з нами просто не можна так поводитися...

Оранги не злопам'ятні, вони вже отямилася, спілкуються з нами і хуліганять, іноді виводять маму-Аню з себе. Коли десь гримить – поглядають на небо. Вони й раніше боялися грози і при гуркоті грому летіли до нас на руки, а оскільки з їхньої бетонної перегонки, де вони просиділи два тижні в окупації, не було видно ракет і танків, то, напевно, вони вирішили, що це була довга і страшна гроза.

ЧЕСТЬ ПРАЦЮВАТИ

З ТАКИМИ ЛЮДЬМИ

P.S. ВИ ЗАПИТАЄТЕ, ЯК ЖИВЕ НАША ЮЛЯ?

Через два тижні після історії з орангами Юлю схопили. Спочатку вона сиділа під замком у Димері, потім були Білорусь, і Росія, і Крим. Потім її обміняли у Запоріжжі. Уявіть, що стоїть за цими «потім». Настане час, і Юля сама вирішить, що розповісти, а ми слухатимемо, розкривши рота, і згадуватимемо всіх, кому вона допомогла.

Як я й думав, Юля одразу ж після звільнення вирушила працювати далі – допомагати дитячим будинкам на сході. Для нас величезна честь бути знайомими з Юлею та її колегами по Червоному Хресту.

СВИНЯЧІ ВУХА І П'ЯТАКИ,

або Історія
зі щасливим кінцем

У Парк заходить у гості та наш «фронтний друг» Валентин – один із волонтерів, який під час окупації збирав людей по тутешніх селах і вивозив їх на евакуацію. Після чого ми брали його в оборот і, на жаль, змушували шукати провізію наших тварин.

У зв'язку з цим у мене є історія. Можете усміхнутися і сказати, що байка, але це свята правда...

Від однієї чудової дівчини Оксани, яка теж допомагала нам встановлювати місцезнаходження їжі в селах, у середині березня я почув, що десь під Димером розташований цех із виробництва кормів і в ньому є «продукти розбирання головних частин свинячих туш», які ще не зіпсувалися.

Я подзвонив Валентину, повідомив початкову інформацію і сказав, що зараз уточню подробиці та ще раз наберу, а він нехай поки що висувається в тому напрямку. Далі події розвивалися з погляду кожного учасника операції по-різному.

МОЇ СПОГАДИ

Мені передзвонила Оксана і сказала, що треба підїхати до Димера, де біля в'їзду перед трак-

торною колоною стоять цехи, в одному з них є морозильники, і там свинячі вуха та п'ятаки. Я почав надзвонювати Валентину, та він не відповідав. Це було дивно: в зоні окупації зв'язку майже не було, і коли йшов сигнал, то зазвичай трубку одразу брали – людина спеціально видиралася десь на пагорб і цілеспрямовано чекала на дзвінок. А тут я набрав разів п'ять – сигнал іде, відповіді нема. Тоді я написав йому повідомлення (зберіг його, звичайно, на згадку) що, мовляв, підїжджайте туди-от і беріть те-то.

РОЗПОВІДЬ ВАЛЕНТИНА

Дорогою до Димера він зрозумів, що знає, де це місце, і подальших пояснень не потребує. Поїхав прямо туди і зайшов до цеху. Там його геть не приязно кинули на підлогу, підсунули під ніс автомат і поцікавилися, якого біса йому треба. Ви-

являється, на території підприємства було укриття російських солдатів, які разом із технікою, за іронією долі, ховалися саме в цьому цеху. Тут задзвонив телефон. Одного разу, втретє, вп'яте. Старший запитав, хто це Валентинів так телефонує. Валентин як чесна людина виклав суть справи та мету поїздки. Йому наказали віддати телефон, на який одразу прийшла смс. Старший її прочитав, заштовхав Валентина всередину будівлі до морозилки, звелів йому забирати те, по що приїхав, і забиратися.

Щасливий фінал історії, погодьтеся, викликає усмішку.

А могла ж бути й інша реакція у солдатів противника, які прочитали в смс, що Валентину варто прибути на місце їхньої дислокації та привезти звідти «скільки зможете свинячих вух і п'ятаків»...

Продовження. Початок на сторінці 1

Найгірше довелося хижакам. М'яса ми завжди запасали на два тижні, його потрібно дуже багато, а роздобути у військових умовах – практично неможливо. Тварини не загинули лише тому, що термін окупації виявився порівняно невеликим – трохи більше місяця. Коли все м'ясо в окрузі, включно з обрізками, шкурами та іншим, закінчилося, залишалося одне – не думати про середню та довгу перспективу, а займатися пошуком насущного на один день наперед. Знайшов – і дякувати Богу, а далі видно буде. Жорстоко так говорити, але одного разу горе сусідів дало нам шанс: поряд із нами є кінне ранчо, де через перебіту ногу довелося попрощатися з конем, потім із другим. Далі ви розумієте – ці смерті подовжили наше життя. Дякую.

Небо над парком із ракетним візерунком

Тварини реагували на незвичайні умови майже як люди. Розуміючи, що щось летить зверху, а потім робить великий шум на землі, вони при свисті снаряда дивилися вгору і присідали. А потім здогадалися, що їхні ненависні бетонні лігва (де їх іноді замикають для ветеринарних процедур або якщо потрібно відокремити тварину від зграї) – це реально бомбосховища, і самі заходили туди, коли здійснювався шум бою.

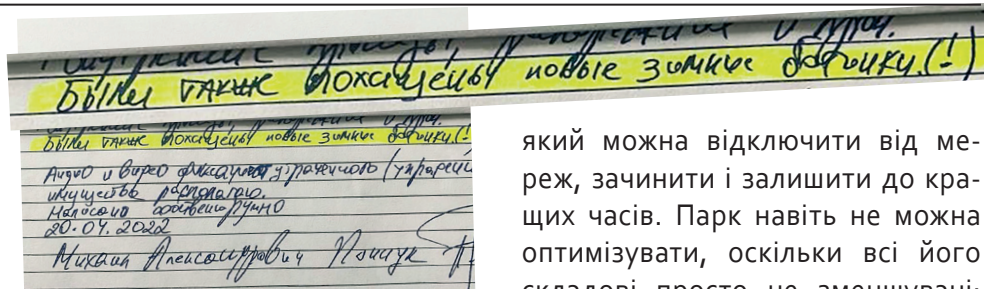
Були й жертви обстрілів. Нам не довелося пережити прямих попадань – зоопарк розташований якраз між сторонами, що обстрілювали одна одну: противник влаштувався з артилерійськими батареями в Козаровичах, за п'ять кілометрів на північ від нас, а по ньому били ЗСУ з найближчого лісу біля підірваного мосту. Перед відходом росіян був такий вогневий день, що наші ведмеді Тобі та Куба впали в жахливу депресію (вони взагалі відомі флегматики, а тут таке!) і два тижні апатично лежали й не виявляли інтересу до життя, навіть коли вже встановилася тиша та з'явилася нормальна їжа. Носоріг Арчі під час першого ж обстрілу вирвав зі стіни свою сталеву поїлку, і співробітники весь день умовляли його не поранитися об гострі краї, сточуючи

їх просто під носом (рогом) у Арчі. Микола Степанович, глава нашої жирафової родини, взагалі впав на підлогу під час обстрілу, і дивно, що піднявся: жираф, що впав, зазвичай не встає. Ну а деякі тварини загинули від страху, розбиваючись об стіни у стані панічної атаки (мавпи), або від розриву серця внаслідок шоку, як багато птахів і смугаста гієна Жука.

Хоч як прикро, кількість загинувших зросла пізніше. Відомо, що зоопаркові тварини, як і їхні родичі в дикій природі, не показують, що їм погано – вранці це нормальна тварина, а в обід вона просто падає та вмирає. Потім на розтині дивуєшся, як вона взагалі жила при такому наборі органів, що відмовили, хоча зовні це ніяк не можна визначити. Так загинула не оброблена вчасно від кліщів (через війну не доставили препарати) червона вовчиця Веселка, раптово впала і померла від інсульту (накопичений стрес у перегонках) самка мангобея Лора, котра виросла у мене вдома на кухні; вже в цілком нормальних умовах загинула чудова мавпочка імператорський тамарин Уска, яка вчасно не отримала ліки. Здавалося б, не від куль і снарядів на полі бою, але це прямий наслідок війни, просто з відтермінованим ефектом.

Ми намагаємося не засмучуватися, тому що за таких обставин уникнути втрат було неможливо, і вважаємо, що могло бути значно гірше. Тиждень, наступний за тим, коли нас звільнили, найімовірніше, був би для багатьох останнім – тварини просто помирили б від голоду. Коли я вперше побачив нашого лева Людвіга після деокупації, це був справжній ходячий вішак: замість щоденної 6-кілограмової порції м'яса чи субпродуктів він отримував 4 кг раз на чотири дні – думаю, цей приклад красномовно свідчить про те, як невесело їм усім довелося.

Трошки від військ ворога дісталося й нашим офісам – загалом, невелика шкода. Смішно говорити про якісь збитки, ми вважаємо, що в цій ситуації порівняно з іншими постраждалими містами – до Бучі тут кілометрів із двадцять – нам просто пощастило. Хоча я не полишаю надії простежити, куди попливли мої нові черевики із шафи, і досі зберігаю речдок у вигляді поношених російських військових берців, які опинилися на їхньому місці, – жарт, яким ми відповідаємо на запитання про наші збитки. Адже життя загинувших тварин належать не до збитків, а до трагедій, які масово розгорнулися серед розплідників, притулків, зоопарків, та й серед людей, які

Протокол огляду офісу

утримують свійських тварин, і хоча наших улюбленців не можна повернути, можна (і потрібно) займатися іншими життями, у тому числі на згадку про втрачені.

Майбутнє не малюється нам у кольорах веселки: Парк – це не торговий центр чи ресторан,

який можна відключити від мереж, зачинити і залишити до кращих часів. Парк навіть не можна оптимізувати, оскільки всі його складові просто не зменшувати: корми, обігрів з осені до літа, прибирання та обслуговування – ось і доводиться затягувати паски. Ми дійсно зазнаємо серйозних випробувань і, напевно, нас більше ніщо не пробере, але – поки відвідувачів немає – допомога нам дуже потрібна, адже утримувати зоопарк самостійно нам, на жаль, не до снаги.

Хранителі наших тварин

ДОПОМОГА ТВАРИНАМ

Наша електронна адреса: 1@12.org.ua

Наш номер телефону: +38 096 770 41 59

Допомогу можна направляти безпосередньо із сайту 12.org.ua (кнопка «Допомогти тваринам» через програму LiqPay)

Або на наш картковий рахунок (ПриватБанк), номер картки 5169 3324 0784 1611 – тільки з іншої картки ПриватБанку,

Або через IBAN:

БО «БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД ПОРЯТУНКУ ТВАРИН ПАРКУ «XII МІСЯЦІВ»

Код ЄДРПОУ: 43580570

IBAN: UA073005280000026006455080336 грн (uah)

Банк одержувача: АТ «ОТП БАНК»

Призначення платежу: Благодійний внесок на статутну діяльність

Для переказів у валюті з-за кордону

ми просимо використовувати або наш PayPal 1@12.org.ua

Або знов-таки (для валюти) IBAN:

CHARITABLE ORGANIZATION «XII MONTHS PARK» ANIMALS' RESCUE CHARITABLE FUND»

Code: 43580570

Account IBAN #: UA073005280000026006455080336 eur usd

Beneficiary's bank: OTP BANK JSC

43 Zhylyanska Str., Kyiv, 01033

SWIFT code: OTPVUAUK

Payment purpose: Charity donation

Крім того, будь ласка, зверніть увагу, що ми організували різні програми опікунства практично для кожної тварини – Ви можете стати опікуном на термін від місяця до року, допомагати звірам кормами і як заведено часто відвідувати свого підопічного, а я із задоволенням зустрінуся з Вами та розповім, як у нього справи, разом зможемо його погодувати, а Ваше ім'я з'явиться на вольєрі на табличці. Хоча справа, напевне, не в табличці, а в тому, що, приходячи до свого улюбленого звіра, Ви зможете не просто розглядати його як велике диво природи, а дивитися на нього як на друга, якому Ви допомогли у скрутну хвилину. А це, погодьтеся, багато чого вартує.

До зустрічі найближчим часом і слава Україні!

М. Пінчук